

Biškopības nozares apskats par 2024. gadu

Latvijas biškopību raksturo kopējais saimju skaits valstī, dravu skaits un saražotā medus apjoms. Pēdējā desmitgadē bišu saimju skaits valstī nedaudz pārsniedz 100 tūkstošus. Bišu saimes atrodas aptuveni 2800 dravās (kurās reģistrētas 1 līdz 900 saimes) un vidējais vienas dravas lielums ir nedaudz mazāk kā 40 bišu saimes.

Pēc Latvijas Biškopības biedrības (LBB) datiem, valstī vidējais medus ienesums (produktīvais ienesums – tas, ko biškopis atņem bišu saimei) ir 30 kg no bišu saimes, un tas ir līdzvērtīgs medus ražām, ko ievāc arī citās mūsu reģiona valstīs (Ziemeļvalstīs un Baltijas valstīs). Bez medus Latvijas biškopība ražo arī putekšņus un bišu maizi, vasku, mazākā daudzumā – propolisu un bišu māšu peru pienu. Atsevišķos gadījumos tiek pelnīts arī ar bišu izmantošanu kultūraugu apputeksnēšanā. Vaska ražošanai ir nosacīti nemainīgs raksturs, jo laba biškopības prakse paredz, ka bišu saimē, regulāri nomainot šūnas, tiek saražoti 0,5 līdz 0,7 kg vaska. Lielākā daļa vaska paliek nozarē (no tā izgatavo mākslīgās šūnas, kas atgriežas stropos), un tikai neliela daļa dažādu izstrādājumu veidā (galvenokārt sveces, arī ziedes u. c.) nonāk tirdzniecībā.

Vienai ģimenei pašu patēriņam nosacīti pietiek ar vienas bišu saimes saražoto medu. Tas nozīmē, ka praktiski visas bišu saimes iesaistītas tirgus produkcijas ražošanā un, ja pieņem, ka LBB nosauktā vidējā medus raža no vienas bišu saimes atbilst patiesībai, tad Latvijas biškopības medus ražošanas potenciāls ir aptuveni 3000 tonnas medus jeb vidēji 1,58 kg uz iedzīvotāju. Šāds ražošanas apjoms noteikti pārsniedz patēriņa iespējas – pēc statistikas datiem medus patēriņš Latvijā ir 700 līdz 900 gramu uz cilvēku. Līdz ar to varam secināt, ka lielās dravās (60 līdz 900 bišu saimes dravā, kopā nedaudz virs 400 dravas jeb 15% no kopējā dravu skaita valstī) daļa medus, vai pat viss dravā saražotais, ir jāpārdod ārpus valsts robežām. Šajā grupā ir ap 60 tūkstošiem bišu saimju ar ražošanas potenciālu 2000 tonnas medus gadā.

Tomēr nozares raksturojums nebūtu pilnīgs, ja no apskata izslēgtu pārējās biškopības saimniecības (dravas ar 1–59 bišu saimēm). Lai

gan tās ir nelielas dravas (vidēji 25 bišu saimes dravā), to ir salīdzinoši daudz – vairāk nekā 1300 dravas ar 40 000 bišu saimju (40% bišu saimju no kopējā saimju skaita). Šīs dravas ir ekonomiski ļoti stabilas, jo tās neietekmē medus tirgus svārstības: lielākā daļa produkcijas tiek realizēta tiešajā tirdzniecībā un dažādos tirdziņos, ienākumi no biškopības nav dravnieku iztikas avots, bet gan papildu ienākumi.

Medus ir biškopībā kopumā visvairāk ražotais produkts un no tā biškopji gūst arī vislielākos ienākumus.

Medus tirgus apskats

50% Latvijas iedzīvotāju medu iegādājas tiešajā tirdzniecībā – tieši no dravas un 30% – dažādos tirdziņos (SKDS aptauja 2020. un 2022. gadā, LBB pasūtījums). Aptaujas dati labi parāda, kur vidējais Latvijas iedzīvotājs pērk medu – tiešajā tirdzniecībā. Tikai 14% respondentu atzina, ka medu pērk lielveikalā vai kādā citā veikalā. Bet tikpat – 14% – norādīja, ka viņiem pašiem vai viņu radiem ir bites, līdz ar to arī šī respondentu grupa medu iegūst tieši no dravas. Medus tiešās tirdzniecības īpatnība ir tāda, ka cenu izmaiņas ir ļoti ierobežotas, tās notiek reti un ir nelielas – klienti ar laiku tiek tuvāk iepazīti un cenu maiņu kavē dažādi psiholoģiski aspekti. Cenas tiešajā tirdzniecībā ļoti lēni mainās gan inflācijas gadījumā, arī citu iemeslu dēļ – neražas gadi, cenu svārstības medus vairumtirdzniecībā vai lielveikalu tīklos. Šāds stāvoklis izdara slēptu spiedienu uz nozari, jo, pieaugot ražošanas izmaksām, samazinās peļņas daļa un pieaug biškopju neapmierinātība ar ekonomisko stāvokli.

Analizējot medus iegādes paradumus Latvijā, noskaidrots, ka pirkšanas biežums parāda, ka medus nav pirmās nepieciešamības prece. Trešā daļa respondentu medu iegādājas tikai reizi gadā, 40% – pāris reizi un tikai 20% biežāk par pāris reizēm gadā. Vispirktākais apjoms (32%) ir 2–3 litru iepakojums, un tas saskan ar tendenci iepirkties tieši dravā nevis veikalā. Otrs pirktākais apjoms (28%) ir viena litra trauks. Ļoti iecienīts iepakojums tiešajā tirdzniecībā. Trešajā vietā (21%) ir 0,5–0,9 litru iepakojums, kas, ja respondenti ir spējuši pareizi noorientēties, ietver arī lielveikalos tirgoto lēto medu (1 kg iepakojums, kura tilpums ir nedaudz virs 0,7 litriem). Saistībā ar šī medus tirdzniecību 2024. gadā Latvijas veikalu plauktos tika

konstatēts viltots medus par ļoti zemu cenu (5,00–7,00 EUR/kg, analīzes pasūtīja LBB). 2025. gada sākumā, ņemot vērā LBB izrādīto iniciatīvu, situāciju veikalos pārbaudīja arī Pārtikas un veterinārais dienests. Dienests konstatēja neatbilstību vairākos medus paraugos un apturēja attiecīgo medus partiju tirdzniecību. Šāda negodīga konkurence apgrūtina Latvijā ražotā medus tirdzniecību veikalos, jo vietējā medus cena ir divas līdz trīs reizes lielāka par cenu medum, kas ievests no valstīm ārpus Eiropas Savienības robežām.

Dravošanas sezonas apskats

Saskaņā ar Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra datiem 2024. gads kopā ar 2020. gadu bija siltākie Latvijas novērojumu vēsturē. Marts un maijs ir mēneši, kas ļoti būtiski ietekmē bišu saimju attīstību, arī uzrādīja neparasti siltus laika apstākļus un kļuva attiecīgi par 3. un 2. siltāko novērojumu vēsturē. Visi 2024. gada mēneši, izņemot janvāri, bija siltāki par normu, turklāt katrā mēnesī sasniegts vismaz viens diennakts maksimālās gaisa temperatūras rekords. Bišu saimju attīstība sākās neparasti agri, bites peroja jau kopš februāra. Pagarinoties bišu aktīvai sezonai, pieaug arī bišu parazīta – varrēces – attīstības intensitāte un ērcu nodarītais kaitējums bišu saimēm. To gan atsvēra bezienesuma periods, kas sākās agri jūlijā un, sarūkot peru apjomam bišu saimēs, nelabvēlīgi ietekmēja arī ērcu attīstību. Diemžēl rudenī perošana bišu saimēs atsākās un septembrī oktobrī un pat vēl novembrī saimēs varēja konstatēt perus. Tas savukārt veicināja ērcu un to pavadošo vīrusslimību ietekmi uz bitēm – daudzās dravās tika konstatēta saimju bojāeja jau ziemošanas sākumā, citās – arī vēlāk ziemošanas laikā.

Nektāraugu ziedēšana sakarā ar silto laiku sākās neparasti agri un bites veiksmīgi varēja ievākt nektāru no pirmajiem pavasara nektāraugiem – blīgznām, pienenēm un rapša. Neparasti agri sāka ziedēt liepas un citi jūlija nektāraugi. Siltais laiks saīsināja augu ziedēšanas ilgumu. Arī virši sāka ziedēt aptuveni pusotru nedēļu agrāk kā parasti, tomēr ienesums sākās tikai augusta pirmajā dekādē. Neskatoties uz to, Ādažu poligona virsajos tas bija labākais viršu ienesums pēdējo 6–7 gadu laikā (vidēji ap 20 kg no bišu saimes). Saimju ieziemošanas laikā, 2024. gada rudenī, nelabvēlīgi laikapstākļi netika novēroti un bišu saimju ieziemošanu izdevās veikt sekmīgi.

Vienīgi, kā jau minēts iepriekš, siltais rudens stimulēja augu ziedēšanu un nektāra izdalīšanu. Tas savukārt veicināja bišu saimēs pastiprinātu perošanu un veicināja varrēču veirošanos.

Neskatoties uz Latvijas nosacīti nelielo teritoriju, biškopībā var vērot klimatisko apstākļu ietekmētas atšķirības. Līdz ar to ir grūti vērtēt nozares rezultātus kopumā valstī – salīdzinot austrumu un rietumu reģionus, nektāraugu ziedēšanas periodos vērojama reizēm pat divu nedēļu nobīde. Klimats dažādi ietekmē bišu ziemošanu – Baltijas jūras piekrastē ziemas ir maigākas un īsākas par ziemām austrumu rajonos vai Ziemeļvidzemē, taču tas negarantē labākus ienesuma apstākļus.

Kopumā Latvijā 2024. gada dravošanas sezonu var vērtēt kā apmierinošu jeb vidēji labu. Profesionālās dravās, kur dravo intensīvi, saimes pārvietojot pie nektāraugiem vairākas reizes gadā, vidējais medus ievākums bija 50 kg no bišu saimes, ekstensīvi dravojot – 20–30 kg no saimes. Vislabāk veicās biškopjiem Latvijas austrumu reģionos, labas ražas izdevās ievākt arī valsts vidienē, bet rietumos gads biškopjiem nebija tik labs, kā cerēts.

Juris ŠTEISELIS,
Latvijas Biškopības biedrība